

До разової спеціалізованої вченої ради
в Дніпропетровському державному
університеті внутрішніх справ

49005, м. Дніпро, проспект Гагаріна, 26

ВІДГУК

опонента на дисертацію Вакуленка Андрія Едуардовича «Теоретичні та правові засади сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України під час протидії кримінальним правопорушенням», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Особливу роль у протидії злочинності відіграють правоохоронні органи, які мають у своєму розпорядженні нормативно закріплені інструментарії та повноваження щодо протидії цьому суспільно небезпечному явищу. Серед підрозділів правоохоронних вагоме місце посідають оперативні підрозділи, яким надано право використовувати допомогу громадян під час протидії злочинності.

У зв'язку з цим актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена об'єктивною необхідністю комплексної розробки теоретичних та правових засад сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України під час протидії кримінальним правопорушенням, а також у формуванні на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання в досліджуваній сфері.

Зазначене обумовлено насамперед зміною моделі протидії злочинності в країні, звуження меж оперативно-розшукової діяльності як виду правоохоронної діяльності, надання можливості здійснення документування кримінально протиправної діяльності під час кримінального провадження, а також прогалин у правовому регулюванні такого сприяння. Крім того, на сьогодні в науці оперативно-розшукової діяльності неоднозначно трактується поняття «сприяння громадян оперативним підрозділам», поза увагою залишилося питання щодо такого сприяння під час документування кримінально протиправної діяльності за

матеріалами кримінального провадження, відсутній системний підхід щодо класифікації форм та видів сприяння громадян оперативним підрозділам під час протидії кримінальним правопорушенням. Вказане, безсумнівно підтверджує актуальність теми дисертації Вакуленка Андрія Едуардовича.

У роботі чітко простежується зв'язок з науковими програмами, планами та темами. Своєчасність і актуальність дисертації підтверджується тим, що робота виконана відповідно до пунктів 10, 13 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11.06.2020 № 454, та загальноуніверситетської наукової теми Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Теорія і практика оперативно-розшукової протидії злочинам в Україні» (номер державної реєстрації 0118U100430).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Автором належним чином визначені об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження. Так, об'єктом дослідження визначено суспільні відносини у сфері сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням, а предметом дослідження – теоретичні та правові засади сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням.

Наукові положення, висновки й рекомендації, що містяться у роботі, є достатньо аргументованими. Проведене дисертантом дослідження базується на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Обґрунтованість і достовірність виконаного дослідження визначається перш за все тим, що основою його проведення є основні положення сучасної юридичної науки і конкретних наук, сформульовані провідними вітчизняними й зарубіжними вченими з проблем оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу, криміналістики та кримінології.

Автор у процесі дослідження орієнтувався на сучасну методологію наукового пізнання та технологію наукових досліджень. У дисертації використана система методів, що є сучасними, і за своїм змістом відповідає предмету

дослідження, зокрема: діалектичний, формально-логічний, системно-структурний, логіко-семантичний, спеціально-юридичний, порівняльно-правовий (компаративістський), соціологічний, а також метод контент-аналізу.

Зі змісту дисертації вбачається, що дисертант ґрунтовно ознайомився з працями українських та зарубіжних вчених, а також проаналізував ряд нормативно-правових актів, в результаті чого можна зробити висновок про те, що автор досягнув поставленої мети і виконав всі поставлені завдання дослідження.

Під час дослідження було використано аналітичні матеріали Національної поліції України за період з 2018 по 2022 рр.; результати вивчення 73 матеріалів справ оперативного обліку, які знаходяться на оперативному обліку в органах та підрозділах НПУ, та 147 матеріалів кримінального провадження; результати опитування 270 працівників оперативних підрозділів ГУНП в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Харківській області та м. Київ, а також 5-річний особистий практичний досвід роботи автора в підрозділах карного розшуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних монографічних досліджень теоретичних та правових засад сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням, у якій сформульовано низку нових теоретико-прикладних положень і висновків, які відповідають змістовним ознакам наукової новизни роботи.

Дисертаційне дослідження характеризується логікою побудови роботи, що відображається в його плані (структурі) і є підтвердженням того, що автор досить вдало обрав і всебічно розкрив обрану тему.

Так, у розділі 1 «Теоретичні засади сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України під час протидії кримінальним правопорушенням» автором досліджено стан наукової розробленості питань сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням. Розгляд цього питання дав змогу зробити висновок про те, що

на сьогодні потребують розробки або подальші наукові дослідження питань щодо:

- 1) ролі громадськості у протидії злочинності оперативними підрозділами НПУ у сучасних умовах та принципів їх партнерських відносин;
- 2) визначення поняття «сприяння громадян оперативним підрозділам» відповідно до сучасної теорії та практики протидії злочинності;
- 3) змісту правовідносин, що виникають між оперативними підрозділами та громадянами, які сприяють протидії кримінальним правопорушенням;
- 4) критеріїв оцінки ефективності допомоги громадян оперативним підрозділам під час протидії злочинності;
- 5) недосконалості правового регулювання сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням;
- 6) форм та видів сприяння громадян оперативним підрозділам під час протидії кримінальним правопорушенням;
- 7) правового та соціального захисту осіб, які сприяють оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням, а також їх фінансового забезпечення (с. 42).

З метою наукового обґрунтування понятійно-категоріального апарату сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням, класифікації форм та видів сприяння громадян оперативним підрозділам з урахуванням сучасної моделі протидії злочинності, формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинних нормативно-правових актів, які спрямовані на використання правоохоронними органами громадськості під час протидії злочинності взагалі та сприяння громадян оперативним підрозділам поліції зокрема, запропоновано методологічні підходи наукового дослідження сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням. Зокрема, автором зазначено, що наукове дослідження щодо сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням повинно здійснюватися у двох аспектах: під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та під час негласної роботи на стадії досудового розслідування (с. 46).

На підставі комплексного аналізу понятійно-категоріального апарату інституту сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії

кримінальним правопорушенням визначено, що: 1) поняття «сприяння» і «співробітництво» співвідносяться як загальне з частковим, тому «співробітництво» є складовою «сприяння»; 2) сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням характеризують певні дії з боку громадян, які надають допомогу оперативним підрозділам під час протидії кримінальним правопорушенням; 3) допомога громадян оперативним підрозділам НПУ здійснюється як під час оперативно-розшукової діяльності, так й під час негласної роботи на стадії досудового розслідування кримінального правопорушення; 4) сприяння громадян може здійснюватися як за ініціативою громадян, так й за ініціативою оперативних підрозділів НПУ (с. 71-72).

Крім того, визначено, що використання оперативними підрозділами НПУ допомоги громадян під час протидії кримінальним правопорушенням слід розглядати як процес, який пов'язаний із залученням оперативними підрозділами НПУ громадян до виконання завдань щодо виявлення і запобігання кримінальним правопорушенням, виявлення осіб, причетних до їх вчинення, сприяння досудовому розслідуванню кримінальних правопорушень (с. 73-74).

Враховуючи зазначене, здійснено й аналіз співвідношення понять «сприяння громадян» та «використання громадян» та зроблено висновок про те, що сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ щодо протидії кримінальним правопорушенням слід розглядати в аспекті надання інформації «громадянин – працівник оперативного підрозділу», а використання допомоги громадян оперативними підрозділами НПУ – в аспекті отримання інформації «оперативний працівник – громадянин» (с. 74).

У розділі 2 дисертації досліджено принципи, форми та види сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням.

Визначено, що принципами сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням є: законність, дотримання прав і свобод людини, добровільність, конфіденційність, своєчасність,

взаємопогодженість, відповідальність й забезпечення особистої безпеки сторін (с. 88-95).

Запропоновано основні критерії оцінки результативності та ефективності сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням є: 1) рівень довіри населення до роботи оперативних підрозділів; 2) ставлення працівників оперативних підрозділів до проблем використання допомоги громадян під час протидії злочинності; 3) результати сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України тощо (с. 113).

Крім того, автор дійшов висновку про те, що сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ слід класифікувати за такими видами: за рівнем сприяння (просте і складне); за ступенем гласності (гласне і негласне); за ступенем участі (безпосереднє і опосередковане); за часом (короткострокове і довготривале); залежно від завдань оперативно-розшукової діяльності та кримінального судочинства; залежно від видів кримінальних правопорушень (с. 129).

Розділ 3 присвячений питанням щодо правового регулювання сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням. За результатами дослідження цих питань визначено основні напрями удосконалення правового регулювання сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням, зокрема: 1) розробити та прийняти Закон України «Про засади протидії злочинності»; 2) у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначити сутність, форми та види сприяння громадян оперативним підрозділам; 3) у Кримінальному процесуальному кодексі України передбачити сутність конфіденційного співробітництва і загальні засади такого співробітництва під час кримінального провадження.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у: *науковій діяльності* – як методологічне та теоретичне

підґрунтя для подальшого поглиблення знань у науках оперативно-розшукової діяльності і кримінального процесу щодо сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час здійснення ОРД та досудового розслідування; *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Оперативно-розшукова діяльність», «Оперативно-розшукове документування», а також можуть використовуватися при підготовці підручників, навчальних посібників, курсів лекцій та інших навчально-методичних матеріалів (акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 12.06.2023 № 4/06-2023); *правотворчій діяльності* – для вдосконалення законодавства та інших нормативно-правових актів України, що регулюють сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням; *практичній діяльності* – для покращення діяльності оперативних підрозділів НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях. Основні положення дисертації викладено у восьми наукових публікаціях за темою дисертації, з яких п'ять статей – у наукових фахових виданнях України з юридичних наук (2 у співавторстві, 3 з грифом обмеженого доступу), трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях різного рівня організації.

Дисертаційне дослідження виконано автором самостійно. Усі сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Для аргументації власних положень і висновків автора використовувалися напрацювання інших учених, на які обов'язково робилися посилання.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи зміст і наукове значення роботи, слід відмітити дискусійні положення та деякі критичні зауваження до роботи, а саме:

1. У підрозділі 2.1 дисертації окреслено коло принципів сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням та надано авторське бачення їх змісту. До таких принципів

віднесено: законність, дотримання прав і свобод людини, добровільність, конфіденційність, своєчасність, взаємопогодженість, відповідальність й забезпечення особистої безпеки сторін. Разом з тим автором не надана характеристика принципу «відповідальність». Крім того, на с. 92-93 роботи проведено аналіз принципу конспірації, але у загальних висновках до роботи цей принцип не віднесено до кола принципів сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням.

2. Викликає сумнів щодо віднесення автором разового контакту з працівником оперативного підрозділу НПУ до короткострокового сприяння громадян оперативним підрозділам (с. 122), оскільки фахівці в галузі оперативно-розшукової діяльності виділяють одноразове, короткострокове та довгострокове (довготривале) сприяння. Тому під час захисту необхідно обґрунтувати дану позицію.

3. На с. 161 зазначено, що необхідно повернутися до практики щодо правового регулювання сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України в окремому нормативно-правовому акті. У зв'язку з цим запропоновано розробити та прийняти окремий відомчий нормативно-правовий акт. Під час захисту дисертанту слід обґрунтувати зазначену пропозицію та окреслити основні засади цього нормативно-правового акту.

4. У роботі слід було акцентувати увагу на соціальних та правових аспектах забезпечення безпеки осіб, які сприяють оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням, оскільки ці питання на сьогодні є актуальними та потребують вирішення.

Разом з тим, наведені зауваження та побажання не ставлять під сумнів наукову значимість роботи в цілому. Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих у роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел з проблематики дисертаційного дослідження.

Висновок. Дисертація Вакуленка Андрія Едуардовича «Теоретичні та правові засади сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції

